

DOI 10.31909/26168820.2019-(41)-22

УДК 821.111.09Бен

Ольга ШИКИРИНСЬКА*

ТРАДИЦІЇ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ РЕЛІГІЙНОЇ ДРАМИ В ПРОЗІ ДЖОНА БЕНЬЯНА

Стаття присвячена розгляду феномену театралізації мистецтва тексту епохи бароко, який не є драматичним, на основі творчості Дж. Беньяна. Відображено як естетичні та філософські погляди англійського письменника у контексті духовного пошуку в англійській літературі XVII століття, так і методологічні аспекти інтермедіального вивчення. Драматичні елементи творів Дж. Беньяна відносяться до створення філософських та релігійних поглядів за допомогою філософських ідей та образів. Автор розглядає категорію театральності як наявність у художній літературі характерних рис драматичних жанрів: простір часу; розгортання дії; сценічні персонажі; дієві компоненти в тексті; елементи нісенітності, багатство знаків та вражень. Доводиться, що художній доробок Дж. Беньяна сягає корінням літургійної середньовічної драми-мораліте. Традиційний для середньовічної поетики концепт неба розкривається у понятті Небесного граду, в якому живуть праведники, що змогли уникнути спокус цього світу. Уявлення англійського проповідника про спасіння обмежені середньовічною тезою про гріховність плоті і зводяться до картини реалізації земних радощів на неземному, безплотному рівні. Встановлення драматичних елементів у творах Дж. Беньяна, які за своєю жанровою ознакою не є драматичними як такі, дозволяє вибудувати властиву загальноєвропейському простору складові парадигми барокового художнього мислення: героями стають філософські ідеї та образи, асоціативно-сміслова гра з якими є не тільки специфічною рисою індивідуального художнього методу митців, але й дозволяє встановити моделі філософсько-релігійної картини світу в рамках театралізованої художньої думки. Характерними особливостями цих моделей є ігрова трансформація часопросторових пластів дійсності, їх взаємопроникнення, уявлення про ілюзорні форми буття, яке асоціюється з постановним, театральним простором.

Ключові слова: театральний код, бароко, естетика, простір часу, інтермедіальність.

Постановка проблеми. Феномен театральності в мистецтві і культурі посідав важливе місце в існуванні цивілізації з давніх часів. В античності він уособлювався в язичницьких містеріях, обрядових ходах, «Великих Діюнісіях» і, власне, у формуванні драматургії як літературного жанру. За доби середньовіччя з'явилися християнські містерії, «покаянні ходи», церемонія «спалення суєт» (що і сьогодні представлена в європейській культурі традицією викидання старих речей перед Різдвом) і, паралельно, виокремилися специфічні риси європейської народної сміхової культури. В епоху Відродження та бароко особливої популярності набули бали-маскаради та карнавали.

Карнавал, за визначенням знаного одеського культуролога Марка Найдорфа, це «вид всенародно-майданного свята, веселощі та сміх якого живиться глибоко архаїчним почуттям двоїстого («амбівалентного») сенсу всього, що складає життя»¹. В сучасних студіях широко вживаним є розуміння ігрового начала як важливого явища культури, в якій позиція *homo ludens* (Й. Гейзінга) є проявом особистої свободи². Феномен карнавалізації, який М. Бахтін потрактовує як «евристичний принцип, що дозволяє відкрити нове і до цих пір небачене»³, є

* Шикиринська О. – кандидат філологічних наук, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна; e-mail: olyasikshik@ukr.net

¹Найдорф Марк (2004), *Введение в теорию культуры. Историко-культурный процесс*, Одесса: Optimum.URL: <https://sites.google.com/site/marknaydorftexts/process/glava-3>

²Гейзінга Й. (1997), *Номолуденс: Статьи по истории культуры*, М.: Прогресс – Традиция, 416 с.

³Бахтин М. М. (1986), *Эстетика словесного творчества*, 2-е изд., М.: Искусство, 444 с.

невід'ємною частиною літературної свідомості людини Нового часу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Феномен театральності в літературі сьогодні є предметом активного дослідження російських літературознавців (Наталя Заварніцина⁴, Катерина Полякова⁵, Катерина Шевченко⁶ й ін.). Їх методологічну базу складають концепції Р. Барта про знакову систему художнього твору⁷, М. Бахтіна про карнавал як онтологічну категорію в контексті карнавального начала людської свідомості⁸. Поняття «театрального коду» як термін семіології активно впроваджувався Ю. Лотманом в контексті загального поняття культурного/художнього коду літератури⁹. Під театральністю прози ми розуміємо наявність у ній властивого драматургічним жанрам способу особливого, «сценічного» розгортання дії та зображення характерів, елементів в тексті акторства, блазнівства, «театрального хронотопу» (М. Бахтін), «насиченості знаків та вражень» (Р. Барт).

Мета статті полягає у спробі дослідити генетичну залежність прозового доробку Джона Беньяна від традицій середньовічної драми. Досягнення мети передбачає розв'язання низки завдань, як-от: здійснити екскурс у розвиток англійської середньовічної драми; виокремити абстрактні образи як ключові елементи середньовічної містерії-мораліте – різновиду літургічної драми; проаналізувати властиву середньовічній містерії трирівневу структуру часопростору (*небо-земля-пекло*) в доробку Джона Беньяна.

Виклад основного матеріалу. Виникнення й еволюція карнавалу як культурного феномену і пов'язаного з ним явища театралізації літератури за доби бароко утілилися в концепції *theatrum mundi* (театр світу), із розумінням світу як витвору мистецтва. Ця теза сягає корінням філософсько-естетичної вислову давньоримського літературного діяча початку нової ери Гая Петронія «*Mundus universus exercet histrioniam*» («Весь світ займається лицедійством»). Вислів «*Totus mundus agit histrionem*» («Весь світ грає комедію») прикрашав фронтон театру «Глобус», до якого належав В. Шекспір (1564-1616). Її перефразування знаходимо у блискучому монологу Жака (Шекспір, комедія «Як вам це сподобається», акт II, сцена VII): «*All the world's a stage, / And all the men and women merely players; / They have their exits and their entrances; / And one man in his time plays many parts, / His acts being seven ages...*» («Весь світ є великою сценою, / І всі чоловіки й жінки лише актори; / У них свої є виходи й уходи; / І одна людина свого часу грає багато частин...») ¹⁰(підрядковий переклад мій. – О.Ш.).

Художня мова епохи бароко як інтегратор відповідної культури представлена підкресленою, навмисно театральною ускладненістю образів, їх піднесеністю та химерністю, скерованими на афектацію почуттів реципієнта. Численні алегорії, символи, декоративність та ускладнена метафоричність утворюють фундамент театральності барокового мистецтва слова. Трагічне світовідчуття культурного героя цієї доби продукує появу таких основних мотивів барокової естетики як сон, марення, двійництво, духовна подорож, створення містерії смерті (від пограничного існування між землею та потойбіччям до естетики «танцю смерті»).

Англійська література XVII ст. є яскравою сторінкою у розвитку національної літератури. Цивілізаційні і культурні зміни Нового часу пов'язані зі становленням нової картини світу та нового світовідчуття людини, що починає «впізнавати себе» у складному часі, в який увірвалися безкомпромісні буржуазні відносини. Культурний код розвитку

⁴Заварницина Н. М. (2013), *Художественная специфика феномена театрализации в русской прозе 1920-х – начала 1930-х годов: Автореферат дис. на соискание ученой степени к.филол.н. по спец.: 10.01.01 – русская литература*, Воронежский гос. ун-т, 23 с.

⁵Полякова Е. А. (2002), *Поэтика драмы и эстетика театра в романе «Идиот» и «Анна Каренина»*, М.: РГТУ, 328 с.

⁶Шевченко Е.С. (2010), *Эстетика балагана в русской драматургии 1900-х -1930-х годов*, Самара: Изд-во СНЦ РАН, 484 с.

⁷Барт Р. (1989), *Избранные работы: Семиотика. Поэтика*, М.: Прогресс, 616 с.

⁸Бахтин М. М. (1986), *Эстетика словесного творчества*, 2-е изд., М.: Искусство, 444 с.

⁹Найдорф Марк. (2004), *Введение в теорию культуры. Историко-культурный процесс*, Одесса: Optimum. URL: <https://sites.google.com/site/marknaydorftexts/process/glava-3>

¹⁰The Complete Works of William Shakespeare. «As You Like It», URL: <http://shakespeare.mit.edu/asyoulikeit/full.html>

європейських країн формує барокове світовідчуття у складних взаємовідносинах з ідеологією Ренесансу та класицизму.

Яскравим представником літературного бароко в Англії став Джон Беньян (John Bunyan, 1612-1688). Філософсько-релігійний характер його художнього доробку обумовив дидактичний стиль викладу основних ідей. Коло актуальних питань його творчості становлять виклики, пов'язані з його місіонерською діяльністю: взаємовідносини Людини і Бога, шляхи спасіння, спроби пошуку власного «Я» у мінливому світі, шляхи досягнення щастя, духовна подорож, візюнерство. Відтак обумовленим є і звернення до відповідних жанрових форм: алегорична повість, притча, байка, лірика, елементи проповіді та соціальної сатири.

Театралізація художнього дискурсу також є виразною рисою творчості Дж. Беньяна. Театральний код прози англійського письменника розкривається передусім через фігурування абстрактних понять в якості героїв творів, що було прикметною рисою середньовічної драматургії. Англійський середньовічний театр XIV-XV ст.ст. представлений яскравими взірцями християнських містерій в усій повноті їх різновиду: «гра» (play, ludus, gamen), мораліте (morality) і міраклі (miracle), які мають суто англійську назву цих п'єс «педжент» (pageant), що означає спеціальний двоповерховий «візок», верхня частина якого була імпровізованою сценою. Як свідчать дослідники (Н. Богодарова, Д. Іванов), давньоанглійські містерії як і всі західноєвропейські твори цього жанру, мали спільну сюжетну основу – Старий і Новий Заповіти і виокремлюють деякі суто англійські риси: відсутність сюжетів т.зв. апостольського циклу; незначна кількість вставних сцен, а відтак і значно слабкіший фарсовий елемент сюжетів; обов'язкове музичне супроводження п'єс гімнами, псалмами, акафістами й ін. як наочне підтвердження літургичних витоків драми^{11, 12}.

Персоніфіковані абстрактні образи стали героями найбільш знаної повісті Дж. Беньяна «Шлях паломника», ніби запрошуючи читача у світ середньовічної містерії-мораліте – різновиду літургичної драми, в якому уособлення застосовувалося до моральних якостей на кшталт Віра, Надія, Совість, Слухняність, Працьовитість, Пияцтво, Скупість, Насолода, Лестоці, Обжерливість, Відплата тощо.

Власні імена взагалі відсутні у повісті Дж. Беньяна «Шлях Паломника». Головні герої – Християнин та його дружина Християна, які незалежно одне від одного проходять свій власний шлях до спасіння. Мешканці міста Загибель, вони почергово залишають його через Тісні врата і стають на паломницький шлях. Їх сусіди Впертий та Зговірливий зневірилися в обраному Християнином шляху, побачивши непрохідне багно зневіри перед Тісними вратами, що ведуть до нового рівня свідомості. Мирський Мудрець спокушає Християнина залишитися у селищі Благонрав'я та потоваришувати з людиною на ім'я Законність. Герой ледь встигає не підпасти під смертельні стріли прислужників Вельзевула, що настигали тих, кого спіткають сумніви під Тісними Вратами до нового життя.

Ідучи вузьким та не прикметним шляхом Істини, прокладеним патріархами, пророками, Христом та його апостолами, Християнин досягає пагорба з Хрестом та позбавляється тягара гріхів. Там його привітали три янголи, одягнули у святкове вбрання та вручили Ключ Божественної Обітниці та свиток з печаткою, щоб був перепусткою до Небесного Граду.

Такі герої як Формаліст, Лицемір, Боязкий, Недовірливий малодушно обирали легкі шляхи по дорозі до Небесного граду, а відтак не змогли його дістатися. Одни зникли на шляхах Небезпека та Загибель, інші малодушно повертали назад.

Випробування Християнина продовжилися перед входом до чертогу Величі як необхідність укріпившись вірою пройти повз двох грізних левів, після чого він був ви нагороджений спілкуванням з Мудрістю, Благочестям і Милосердям про велич Божественного

¹¹ Богодарова Н.А. (1975), *Театр мистерии и город в Англии в XIV-первой половине XVв. (К вопросу о культуре английского средневекового города)*, Средние века, Вып. 39, [179 с.], URL: <http://Annales.info/evrope/england/misterii.htm>

¹² Іванов Д. (2014), *Из истории английского театра. Иностранная литература*, № 5, URL: <http://magazines.russ.ru/inostran/2014/5/iv1.html>

плану. Спорядившись бронею і зброєю, що не старіє й незношується довіку, він успішно долає янгола безодні Аполліона в долині Приниження; не спокушається приманливим вертепом Язичництва і Папства у долині смертної Тіні, суцільно усяяною кістками подорожніх, які попалися в їх лапи; пройшов випробування в місті Суета, в якому цілодобово працює ярмарок спокус. Продавці Ярмарку Сует, освітленого зловісним багряним світлом, невтомно зваблювали подорожніх різноманітним товаром: домами, посадами, титулами, пристрастями, цілодобовими видовищами крадіяства, вбивств, клятвопорушень та плотських уті. За неприйнятне ставлення Християнин та його супутник Вірний потрапили під суд Заздрості, Забобону і Догідництва. Вірний був жорстоко страчений у місті Сует, а Християнин врятувався втечею в супроводі Того, хто сподівається, приголомшеного стратою благочестивої людини.

Випробування віри продовжилися в палаці Сумніву катуваннями великана Відчай, який закликав подорожніх накласти на себе руки та покінчити зі стражданнями. Подолавши перешкоду у вигляді Спокусника-Лжеапостола та смертельні води бурхливої ріки країни Єднання, друзі нарешті дісталися Небесного Граду, де їх привітало піснями янгольське войнство.

У видінні Християнину відкрилася доля його дружини Християни, яка після уходу свого чоловіка пошкодувала, що не послідувала за ним та позбавила себе і дітей можливості потрапити до Життя Вічного. Її шлях був набагато легким, оскільки її супроводжувала Любов, наділяючи неабиякою силою долати перешкоди: не зважати на вмовляння/висміювання сусідок, переслідування велетнів та чудовиськ. Вона була нагороджена супровідником на ім'я Дух Мужності, який допоміг впоратися з усіма небезпеками, піклуватися про достойну долю для дітей і онуків. Серед дивних садів країни Єднання, Християнка отримала звістку від ангела про скору зустріч з чоловіком і в установлений термін вступила в річку Смерті, після чого на колесниці прибула в Небесний Град¹³.

Власлива середньовічній містерії трирівнева структура часопростору (*небо-земля-пекло*) органічно перейшла в барокову драму і знайшла своє відображення в повісті «Шлях Паломника» Беньяна, що, як бачимо, генетично пов'язана з образною системою літургійної драми-мораліте. *Небо* уособлює образ Небесного града, якого прагнуть дістатися благочестиві люди, але тільки обрані, сильні духом і вірою отримують в ньому життя вічне. *Земля* зображається цариною зваб і спокус, де переважають хибні цінності, слідування яким веде до втрати своєї душі й надії на спасіння. Власне, вже на землі розташовано замок Вельзевула, з якого його прислужники влучають смертоносні стріли по шукачах справжньої віри. *Пекло* поглинає заблудші душі, не даючи їм шансу на відродження. Образ пекельних врат передає жах від перебування поблизу примарного онтологічного простору, пов'язаного з уявленням про потрапляння до вирви пекельних мук за ведення грішного життя. За думкою автора, саме на землі людина має зробити свій вибір між пеклом та раєм.

Як проповідник англійської протестантської церкви, Дж. Беньян робить окремий акцент на хибній, з його точки зору, поганський або католицькій вірі, втіленій в образах вертепа Язичництва і Папства. Як людина, що потерпала від гонінь за протестантські умонастрої та більшу частину свідомого життя провела за ґратами, де й написала повість про духовну подорож Паломника, автор був одержимий своєю месіанською роллю та зміг у яскравій художній формі передати горіння реформаторською релігійною ідеєю та надихнути на подвиг слідування їй своїх сучасників та наступні покоління читачів.

Висновки. Таким чином, бачимо, що художній доробок Дж. Беньяна сягає корінням літургійної середньовічної драми-мораліте. Традиційний для середньовічної поетики концепт неба розкривається у понятті *Небесного граду*, в якому живуть праведники, що змогли

¹³ Bunyan J. (1684), *The Pilgrim's Progress from this World to that Which is to Come. The Second Part, Delivered under the Similitude of a Dream, Wherein is set Forth the Manner of the Setting out of Christian's Wife and Children, their Dangerous Journey, and Safe Arrival at the Desired Country*, London : Printed for Nathaniel Ponder, at the Peacock in the Poultry, near the Church, 110 p., URL.: John Bunyan Archive. Access mode: [http://www.chapellibrary.org/files/9313/7642/2856/bun-pilgrimsprogress.part.II.pdf]

уникнути спокус цього світу. Характерно, що їх життя у потойбічному світі вельми нагадує життя багатіїв земного світу: після перетинання річки смерті Християну відвозять до граду на шикарній колесниці, подружжя перебуває у захищеному місті, співає християнські пісні, тобто отримує цілком земні задоволення. Таким чином, уявлення англійського проповідника про спасіння обмежені середньовічною тезою про гріховність плоті і зводяться до картини реалізації земних радощів на неземному, безплотному рівні.

Окрему роль в творах Дж. Беньяна виставні оповідання (притчі, байки, спогади), які виконують роль інтермедій, несуть виразну дидактичну функцію. Автору також властиві й різноманітні прояви «авторської маски» та вибудовування певних «масок» своїх персонажів. Образ Християнина є виразною іпостасю Дж. Беньяна, а Християни – його земній дружині.

Театральність художнього дискурсу Дж. Беньяна також обумовлена і специфікою барокового світовідчуття, типовим характером театралізації художнього образу у бароковому художньому мисленні, що в європейській художній практиці уособилися в тезах «світ як театр» (Шекспір), «життя як сон» (Кальдерон) й ін. Зникненню межі між театром та життям сприяла й організація державних заходів і церемоній як театралізованих дій, суворе слідування правилам етикету. Актуальні для барокової естетики мотиви дисгармонічності світу і розгубленості в ньому людини ефектно розкриваються засобами театралізації художнього дискурсу. Театральність як форма специфічного буття культури і явище художнього дискурсу у творах недраматичних жанрів дозволило створити принципово новий тип художньої творчості, пов'язаний з феноменом театралізації літературної свідомості.

Встановлення драматичних елементів у творах Дж. Беньяна, які за своєю жанровою ознакою не є драматичними як такі, дозволяє вибудувати властиву загальноєвропейському простору складові парадигми барокового художнього мислення: героями стають філософські ідеї та образи, асоціативно-смилова гра з якими є не тільки специфічною рисою індивідуального художнього методу митців, але й дозволяє встановити моделі філософсько-релігійної картини світу в рамках театралізованої художньої думки. Характерними особливостями цих моделей є ігрова трансформація часопросторових пластів дійсності, їх взаємопроникнення, уявлення про ілюзорні форми буття, яке асоціюється з постановним, театральним простором.

REFERENCES

- Bart R. *Izbrannyye raboty: Semiotika. Poetika* [Selected Works: Semiotics. Poetics]. Moskva: Progress, 1989. 616 p.
- Bahtin M. M. *Estetika slovesnogo tvorchestva*. 2-e izd. [Aesthetics of verbal creativity]. Moskva: Iskustvo, 1986. 444 p.
- Bogodapova N.A. *Teatr misterii i gorod v Anglii v XIV-pervoy polovine XVv.* [Mystery Theater and the city in England in the XIV-first half of the XV century]. *Srednie veka*. Vyip. 39. 1975. [179 p.] URL: <http://Annales.info/evrope/england/misterii.htm>
- Geyzinga Y. *Homo Ludens: Stati po istorii kultury* [Homo Ludens: Cultural History Articles]. Moskva: Progress – Traditsiya, 1997, 416 p.
- Zavarnitsina N. M. *Hudozhestvennaya spetsifika fenomena teatralizatsii v russkoy proze 1920-h – nachala 1930-h godov* [The artistic specifics of the phenomenon of theatricalization in Russian prose of the 1920s-early 1930s]: Avtoreferat dis. na soiskanie uchenoy stepeni k.filol.n. po spets.: 10.01.01 – russkaya literatura. Voronezhskiy gos. un-t, 2013. 23 p.
- Ivanov D. *Iz istorii angliyskogo teatra* [From the history of English theater]. *Inostrannaya literatura*, 2014, #5. URL: <http://magazines.russ.ru/inostran/2014/5/iv1.html>
- Lotman Yu.M. *Izbrannyye stati* [Featured Articles]: *Sobr. soch. V 3-h t. T. 1.: Semiotika kultury i ponyatie teksta*. Tallinn: Aleksandra, 1992. P. 129-132.
- Naydorf Mark. *Vvedenie v teoriyu kulturyi. Istoriko-kulturnyy protsess*. [Introduction to the theory of culture. Historical and cultural process]. Odessa: Optimum. 2004. URL: <https://sites.google.com/site/marknaydorftexts/process/glava-3>
- Polyakova E. A. *Poetika dramyi i estetika teatra v romane «Idiot» i «Anna Karenina»* [Poetics

of drama and aesthetics of the theater in the novel «Idiot» and «Anna Karenina»]. Moskva: RGTU, 2002. 328 p.

Shevchenko E.S. Estetika balagana v russkoy dramaturgii 1900-h -1930-h godov [Aesthetics of balagan in Russian drama of the 1900s-1930s]. Samara: Izd-vo SNTs RAN, 2010, 484 p.

The Complete Works of William Shakespeare. «As You Like It». URL: <http://shakespeare.mit.edu/asyoulikeit/full.html>

Bunyan J. The Pilgrim's Progress from this World to that Which is to Come. The Second Part, Delivered under the Similitude of a Dream, Wherein is set Forth the Manner of the Setting out of Christian's Wife and Children, their Dangerous Journey, and Safe Arrival at the Desired Country / J. Bunyan. London : Printed for Nathaniel Ponder, at the Peacock in the Poultry, near the Church, 1684. 110 p. John Bunyan Archive. URL: [<http://www.chapellibrary.org/files/9313/7642/2856/bun-pilgrimsprogress.part.II.pdf>]

Shykyrynska O. The Traditions of the Middle Ages Religious Drama in J. Bunyan Fictions

The article deals with the comprehension of the phenomenon of theatricality of baroque art text, which is not dramatic on the basis of J. Bunyan creativity. Aesthetic and philosophical views of the English writer are reflected in the context of spiritual quest in the English literature of the XVIIth century, so as the methodological aspects of intermediate studies. Dramatic elements in J. Bunyan's works are related to the creation of philosophical and religious worldview with philosophical ideas and images. The author considers the category of theatricality as a presence in the fiction of the characteristics of drama genres special patterns: theater timespace; "stage" deployment of action; performance and image characters; acting components in the text; elements of foolishness, richness of signs and impressions.

It is proved that J. Bunyan's artistic heritage originates from liturgical medieval morality drama. The traditional for medieval poetry concept of the sky is revealed by the notion of Nebesnyy grad, where righteous men live, who managed to avoid the temptation of this world. The perception of English preacher of rescuing is restricted by medieval key point about sinfulness of flesh and confined to the picture of realization of earthly pleasure on unearthly disembodied level. In the works of J. Bunyan detached stories (parables, fables, recollections) are of specific value, they play the role intermediaries, that perform an expressive didactic function. The author is also characterized by various demonstration of «author's mask» and sequencing of certain «mask» of his characters. The image of a Christian is an expressive person of J. Bunyan and Christians are to his earthly wife.

The theatricality of J. Bunyan's discourse is also predetermined by the specifics of baroque worldview, the typical character of theatricalizing of artistic image in baroque artistic thinking, that was personalized in the thesis «world like a theatre» (Shakespeare), «world like a dream» (Calderon) and others in European artistic practice. The organization of state events and ceremonies as theatricalized acts, strict following to the rules of etiquette led to the vanishing of the bound between life and theatre. The actual for baroque aesthetics motives of disharmonic world and loss of an individual in it are revealed effectively by the means of theatricalizing of artistic discourse. Theatricality as a form of specific existence of culture and phenomenon of artistic discourse in the works of nondramatic genres made it possible to create a new type of artistic creativity, connected with the phenomenon of theatricalizing of literary consciousness.

The introduction of dramatic elements in the works of J. Bunyan, that is not dramatic according to its genre property, allows to create inherent in European-wide area components of baroque artistic thinking paradigm: philosophical ideas and images become characters, with whom the associative-semantic play is not only a specific feature of individual artistic method of masters, but it also allows to establish the models of philosophical-religious picture of the world within the theatricalized artistic thought. The characteristic features of these models are playing transformation of time and spacious layers of reality, their inter-penetration, the idea of illusory forms of being that is associated with staged, theatrical space.

Key words: theater code, baroque, aesthetics, time space, intermediality.